

Напрям 5. Психолого-педагогічні диспозиції освітнього процесу.

Степанчук Віта Вікторівна

вчитель початкових класів, Ліцей №25м. Житомир.

Науковий керівник, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти Бутузова Л.П.

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Україна, м.Житомир*

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ У СПІЛКУВАННІ ПЕДАГОГА ТА БАТЬКІВ УЧНІВ

В сучасних умовах життєдіяльності людини велике значення набуває ефективність міжособистісної взаємодії людей. Сьогодні, на превеликий жаль, менталітет багатьох молодих батьків змінюється: в пріоритети ставляться кар'єра і матеріальні цінності, в зв'язку з чим відповідальність за виховання дітей перекладається на освітні установи. Таким чином, сьогодні ми можемо говорити про зниження виховної ролі сім'ї та необхідності побудови конструктивного діалогу батьків з педагогом, зі школою в контексті проблем виховання дітей.

Спілкування між батьками і вчителем є частиною педагогічного спілкування в цілому. Товариськість є проявом активності особистості в комунікативній сфері, однією з характеристик спрямованості особистості, що дозволяє людині відчувати власну цінність і значимість, з можливою повнотою проявляти свої здібності в будь-яких умовах.

Спілкування необхідне в будь-якій діяльності, зокрема, воно є одним з головних в педагогічній науці і професійно-педагогічній діяльності. Для таких професій як «людина – людина» (педагог, психолог, лікар, юрист тощо), успіх залежить від їх взаємодії з іншими людьми, і спілкування стає основним професійним знаряддям. Під час будь-якого спілкування може виникнути непорозуміння між співрозмовниками, перешкоди, які завадять конструктивно побудувати це спілкування. У педагогічному спілкуванні також виникають бар'єри, які важко подолати між учителем і батьками. Вони повинні бути зруйновані, оскільки це важливо для процесу навчання і виховання.

Будь-який колектив не може існувати без спілкування, а процес спілкування в колективі характеризується як позитивними, так і негативними результатами. Важливо розуміти, що негативним результатом спілкування є конфліктна ситуація, яка в умовах подальшої ескалації призводить до виникнення конфліктів (міжособистісних, групових, міжгрупових) [2, с. 52].

Конфлікт може мати і позитивні наслідки, а тому може бути конструктивним для колективу. Досить частою причиною виникнення конфлікту в колективі є наявність бар'єрів (психологічних, інформаційних, комунікативних). Бар'єри – це перешкоди, що зумовлюють опір впливу співрозмовника. Вони бувають: фізичні, гностичні, естетичні, емоційні.

Цей бар'єр обумовлений впливом негативного минулого досвіду батьків, який перешкоджає розумінню і адекватній оцінці ситуацій, фактів,

закономірностей, вибору способів дії, стратегій вирішення проблем. Все перераховане вище робить неможливим якісний освітній процес [1].

Під бар'єрами спілкування будемо розуміти ті численні фактори, які служать причиною конфліктів або сприяють їм. За будь-яким вчинком людини завжди криються певні цілі, бажання, а за конфліктом – зіткнення несумісних бажань партнерів по спілкуванню.

З бар'єрами відрази й огиди мимоволі доводиться стикатися в повсякденному житті. В даному випадку співрозмовник може навіть не підозрювати про те, наскільки важка для іншого, навіть короткочасна зустріч і тим більше спілкування з ним.

Бар'єр страху, один з тих бар'єрів в міжособистісному спілкуванні котрий важко подолати. І це легко зрозуміти, адже він спонукає звести до мінімуму контакт з тим, хто є його джерелом [1, с. 203].

Бар'єр сорому і провини проявляється як відчуття недоречності того, що відбувається, незручності за себе або іншого, як щось тісно пов'язане з почуттям провини. Найчастіше такий бар'єр відбувається при критиці, але іноді при непомірній похвалі.

Розглянемо приклади бар'єрів, що зустрічаються серед вчителів по відношенню до батьків.

«Бар'єр вузькопредметної професійної установки» полягає в тому, що багато вчителів-предметників, які викладають один – два навчальних предмета досить тривалий час, спрямовані на якісне викладання тільки своєї навчальної дисципліни, критерієм успішності вважають рівень навченості учня лише по його предмету. Часто такі вчителі недооцінюють роль, наприклад заходів, позаурочної діяльності, здібностей учня, які він проявляє при вивченні іншого навчального предмета. Ця обставина є причиною деяких конфліктних ситуацій, що виникають в процесі спілкування класного керівника з батьками.

«Бар'єр суб'єкт-об'єктного відношення до учнів» полягає в тому, що для деяких вчителів характерно при формуванні особистості учня розвиток головним чином його інтелектуальних здібностей. Це властиво для вчителів, які викладають обов'язкові навчальні предмети. Тому їм важливо, щоб дитина стала «зручним учнем». Вплив на учня здійснюється за допомогою авторитарного стилю спілкування, що також породжує серію конфліктів у взаємодії з батьками учнів.

«Бар'єр педагогічної безвідповідальності» виникає тоді, коли вчитель володіє недостатнім рівнем педагогічної культури і не в змозі оцінити ефективність впливу тих чи інших своїх безвідповідальних дій на учня в процесі формування його особистості. У шкільній практиці зустрічаються випадки, коли вчитель може дозволити собі з'явитися перед учнем в пост алкогольному стані, палити при учневі, висловлюватися з використанням нецензурної лексики, слів-паразитів. Крім того, такий учитель може не зовсім коректно висловлюватися по відношенню до своїх колег, до організації процесу навчання в даній школі, системі освіти в Україні в цілому, невтішно відгукуватися про батьків учнів, критикувати їх. Це не може не викликати

відповідної реакції у батьків учнів, що, безумовно, впливає на ефективність взаємодії з педагогічним колективом школи.

«Бар'єр недостатньої технологічної підготовленості» виникає в тому випадку, якщо педагог «закритий» для інновацій в проектуванні сучасного освітнього середовища або ж не готовий до використання її можливостей, починаючи від методики викладання свого предмета, до необхідності застосування нових форм взаємодії з батьками, наприклад індивідуального консультування.

«Бар'єр приховування педагогічних труднощів» характерний для ситуації спілкування, коли педагог не бажає обговорювати з колегами або батьками учнів труднощі, що виникають в реалізації своєї професійної діяльності. Він намагається приховати свої професійні невдачі всім, чим завгодно, тільки не визнанням власних помилок. Дана обставина часом також заважає в побудові конструктивного спілкування педагога і батьків.

«Бар'єр педагогічної пасивності» зустрічається в освітньому середовищі в разі, якщо педагог приділяє недостатню увагу професійному вдосконаленню, підвищенню своєї кваліфікації. Він не в силах прийняти відповідальне рішення в рамках реалізації педагогічного процесу. Для нього важливо вказівка «зверху». Для таких вчителів характерно невіра в свої професійні і особистісні можливості, небажання проявляти активність і свою творчу індивідуальність. Відсутність харизми у вчителя, його флегматичність, на жаль, можуть деструктивно впливати на процес спілкування з батьками.

У сім'ї також можуть існувати бар'єри, що перешкоджають якісній взаємодії з педагогами. Серед них: «бар'єр віку», «бар'єр виховних традицій», «бар'єр дидактизму». Але найпоширенішим є «бар'єр зайнятості» (батьків), що викликає відчуження дитини від власних батьків через їх постійну зайнятість, наприклад роботою. При всій можливій «позитивності» таких батьків (наприклад рівень забезпеченості) можна констатувати, що сім'я як виховна система не працює. Вчителю домогтися від батьків їх участі в шкільному житті дитини практично неможливо.

Література:

1. Козирєв М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2014. Вип. 1. С. 201 – 211.
2. Щілінська Г. В. Комунікативні бар'єри у процесі міжкультурної взаємодії студентів та шляхи їх вирішення. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2015. Вип. 18. С. 50 – 58.